ANTALYA'DA DEMİRCİLİK VE BIÇAKÇILIK MESLEKLERİNE DAİR TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER

Mahmut DAVULCU[1]

ÖZET

Demircilik, hammaddesi maden olan sanatlar bünyesinde yer alan ve demir madenini ısıtarak basit el aletleri yardımıyla işleme ve biçimlendirmeye dayanan geleneksel bir meslek ve zanaattır. Tarihsel süreçte demir madeni özellikle silah yapımında ve ayrıca günlük hayatta çeşitli araç ve gereç yapımında kullanılmıştır. Demircilik, Türklerde oldukça kadim bir sanattır. Tarihte demir madeni Türklerce büyük saygı görmüş ve mukaddes olarak kabul edilmiştir. Türklere ait birçok destan ve edebiyat ürününde demir ve demirci karşımıza çıkar. Ergenekon Destanında Ergenekon'dan çıkmak için yol arayan Türkler bir demircinin önerisi ve yardımıyla demir bir dağı eritmişler ve dışarı çıkabilmişlerdir. Demircilik usta-çırak ilişkisi içerisinde günümüze kadar aktarılan ve büyük ölçüde sözlü kültüre dayalı olan bir meslektir. Genellikle babadan oğula aktarılır. Mesleğe henüz çocukluk yaşlarında, çırak olarak başlayan demirci adayları yıllar içerisinde olgunlaşarak usta olurlar. Eğitim süreci yazılı materyallerden ziyade göze, kulağa ve pratiğe dayalıdır. Usta adayı eğitimi boyunca her türlü bilgiyi önce gözlemleyerek ve sonra bizzat deneyerek ve uygulayarak öğrenir. Her geleneksel mesleğin olduğu gibi demirciliğin de bir meslek piri bulunmaktadır. Dâvûd Peygamber demircilerce pir olarak kabul edilmektedir. Geleneğe göre, demiri yumruğuyla döven Hz. Dâvûd ayrıca demirci kıskacını da icat eden kişidir.

Antalya yöresinde bugün için geleneksel teknik ve yöntemlerle demircilikle uğraşan zanaatkârların sayısı son derece azalmış olmakla birlikte geçmişte oldukça kalabalık bir meslek grubunun bu mesleği icra ettiği ortadadır. Mesleğin gerilemesinin en büyük nedeni pazarın daralması ile çırak bulma konusundaki sıkıntılardır. Bu çalışma, Teke bölgesi içerisinde yer alan Antalya ilinin çeşitli yerleşmelerinde halkbilimsel bir bakış açısı ile gerçekleştirilen alan araştırmalarında elde edilen bilgiler ışığında hazırlanmış olup geleneksel bir meslek olarak demirciliğin (ve ayrıca konuyla ilgisinden dolayı bıçakçılığın) kültürel ve geleneksel boyutlarıyla analizini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Antalya, demircilik, bıçakçılık, geleneksel el sanatları, somut olmayan kültürel miras.

[1] Folklor Araştırmacısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Antalya, efuzade(at)gmail.com

BLACKSMITHING AND HANDMADE KNIFE MAKING IN ANTALYA

ABSTRACT

Blacksmithing and handmade knife making are a traditional art which its raw material is a mine. This art based on heating iron mine and processing and formatting it with the help of simple hand tools. In historical process iron mine used in daily life as producing different tools. But it especially used in the construction of weapons. Blacksmithing is a quite ancient art of Turks. In history iron mine is highly respected and regarded as sacred by Turks. In many legends and literary belongs to Turks, Blacksmith and blacksmithing located in many parts. In Ergenekon Epic, Turks seeking a way to exit from Ergenekon Mountain and they were able to get out with help of a blacksmith who melted the iron mountain. The main places where blacksmith art alive with traditional techniques and methods in Antalya are Muratpaşa County (Blacksmith Market- Demircileriçi), İbradı County- Ormana Village and Elmalı County. Today there are two blacksmiths living in Ormana. However, we know that in past blacksmithing exercised by a large occupational group. Major reason for the decline of this profession is contraction of the market and finding an apprentice. Blacksmithing is a profession has transferred to the present with master – apprentice relationship. This work usually transmitted from father to son. Blacksmith who started to work in childhood time as an apprentice will mature in time and become a master. Educational process, rather than writing materials base on observation, hearing and practice. Apprentice has to watch and practice everything. Just like in other traditional professions balcksmithing also has a Pir- Patriarch. Prophet David is the patriarch of this profession according to believe that he beat iron with his fists and he was also the person who invented the blacksmith barnacles. The main instruments used to process in blacksmithing are: Blacksmith bench- Dezgah, Forge, Blacksmith Bellows, Clamps, Tongs, Blacksmith Anvil, Hammer, Sledge, Scissors, Water Container, Vices, Rasp.

Keywords: Antalya, blacksmithing, traditional handicrafts, knife manufacturing, intangible cultural heritage.

1. Giriş

Geleneksel meslek, sanat ve zanaatlar; topluma çeşitli yollardan hizmeti amaçlayan, meydana getirdiği üretim büyük ölçüde el emeğine dayalı olan, uzmanlık ve tecrübe isteyen, geçmişten günümüze geleneksel aktarım yollarıyla (usta-çırak ilişkisi ve sözlü kültür) intikal etmiş olup aynı şekilde gelecek kuşaklara aktarılmakta olan, kendisine özgü kuralları bulunan, işlevsel ve anonim bir karakter taşıyan, icra biçim ve kullanılan araç-gereçlerine dair standardizasyonun büyük ölçüde geçmişe ait olduğu, çeşitli iş, uğraş ve becerilerdir.

Hızlı bir kentleşme, endüstrileşme, iç göç ve toplumsal değişimin yaşandığı ülkemizde geleneksel meslek, sanat ve zanaatlar küreselleşmenin de etkisiyle büyük bir hızla yok olmakta ya da kullanım alanı gittikçe daralmaktadır. Bu meslek ve sanatların yaşatılarak korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması kültürel açıdan son derece büyük bir önem taşımaktadır. Korumanın ilk adımı ise tespit çalışmaları yani saha araştırmalarının gerçekleştirilmesi ve bu yolla sağlıklı bir envanter oluşturulmasıdır.

Geleneksel el sanatlarımızdan birisi olan demircilik Türklerde oldukça kadim bir sanattır. Tarihte demir madeni Türklerce büyük saygı görmüş ve mukaddes olarak kabul edilmiştir. Türklere ait birçok destan ve edebiyat ürününde demir ve demirci karşımıza çıkar. Ergenekon Destanında Ergenekon'dan çıkmak için yol arayan Türkler bir demircinin önerisi ve yardımıyla demir bir dağı eritmişler ve dışarı çıkabilmişlerdir.

2. Araştırma Evreni ve Örneklem

Bu çalışma 2013-2014 yılları arasında Antalya yöresi halk kültürü ve somut olmayan kültürel miras il envanteri tespit çalışmaları doğrultusunda gerçekleştirilen bir dizi alan araştırması sonucunda elde edilen materyal ve veriler ışığında kaleme alınmıştır. Alan araştırmalarının amacı Antalya yöresinde mevcut olup, hızla kaybolmakta ve değişmekte olan geleneksel meslek, sanat ve zanaatların tespiti, belgelenmesi, derlenmesi ve arşivlenmesidir. Alan çalışmalarında elde edilen malzeme halkbilime özgü tekniklerle derlenmiş ve değerlendirilmiştir. Alan çalışmaları geleneksel meslek, sanat ve zanaatların yaşatıldığı ve temsil yeteneği olduğu düşünülen yerleşim merkezlerinde gerçekleştirilmiştir.

3. Veri Toplama ve Analiz Tekniği

Araştırma sırasında gözlem ve görüşme tekniklerinden yararlanılmış; demircilik veya bıçakçılık mesleği ile uğraşan kaynak kişiler ile gerçekleştirilen

görüşmeler video kayıt veya ses kayıt cihazı ile ya da yazarak derleme metodu ile kayıt altına alınmış, zanaata dair ürünler ile bu ürünlerin meydana getirilmesi süreci fotoğraf çekimleri ile belgelenmiştir. Araştırmalar sonucunda elde edilen bilgi ve belgelerin mevcut literatür ve arşiv belgeleri ışığında düzenlenmesi sonucu bu çalışma ortaya çıkmıştır.

Makalenin amacı sınırlı sayıda usta tarafından, özveriyle devam ettirilmeye çalışılan geleneksel bir meslek olan demirciliğin, turizmin başkenti olarak tanınan Antalya'da günümüzdeki durumunu ortaya koymaktır. Makale kapsamında konuyla yakından ilgisinden dolayı bıçakçılık hakkında da kısaca bilgi verilecektir. Çalışmanın -hazırlanma yöntemi açısından- tümüyle araştırmaya ve yerinde tespite dayalı olması nedeniyle tamamlanmış ya da eksiksiz olduğu düşünülmemektedir.

4. Antalya

Türkiye'nin güneybatısında, Akdeniz bölgesinde yer alan bir il olan Antalya; Muğla, Burdur, Isparta, İçel, Konya ve Karaman illeri ile komşu olup güneyinde Akdeniz, kuzeyinde ise Toros sıradağları yer almaktadır. İl topraklarının yaklaşık %77.8'i dağlık, %10.2'si ovalık, %12'si ise dalgalı araziden oluşur.

Akseki, Aksu, Alanya, Demre, Döşemealtı, Elmalı, Finike, Gazipaşa, Gündoğmuş, İbradı, Kaş, Kemer, Kepez, Konyaaltı, Korkuteli, Kumluca, Manavgat, Muratpaşa ve Serik, Antalya iline bağlı ilçelerdir. 2012 yılı istatistiklerine göre İlin nüfusu 2.092.537 kişidir. Bölgenin ekonomisi esas olarak turizm, ticaret, tarım ve hayvancılığa dayalıdır.

Antalya yöresinde genel olarak Akdeniz iklim tipi hâkimdir. Ancak iç kesimlerde yüksekliğin artmasıyla yarı-karasal iklim tipi de görülmektedir. Yörede hâkim bitki örtüsü maki türü bitkiler olmakla birlikte orman varlığı da oldukça zengindir.

Antalya şehri Bergama kralı II. Attalos tarafından kurulmuş olmakla birlikte yörenin tarihi Paleolitik döneme kadar geri gitmektedir. Döşemealtı İlçesi sınırları içerisinde bulunan Karain mağarası bölgede insan varlığına dair en eski buluntuların ve maddi kültür ürünlerinin ele geçirildiği merkezdir. Eskiçağlardan itibaren birçok halkın yerleştiği ve birçok devlet tarafından hâkimiyet altına alınan bölge XII. yüzyıla doğru Selçuklu Türklerince feth edilmiş ve iskân edilen Türkmenlerle Türkleştirilmiş ve İslamlaştırılmıştır. Selçukluların yıkılmasından sonra beyliklerce yönetilen yöre XV. yüzyılda Osmanlı topraklarına katılmış ve Anadolu eyaletine bağlı Teke sancağının merkezi olmuştur.

Antalya, adını kurucusu, Bergama Kralı II. Attalos`dan alır. Attalos`a atfen Attalia adı verilen kente Türkler önce Adalya daha sonra da Antalya adını vermişlerdir.

5. Kültür Tarihinde Demir ve Demircilik

Demircilik, hammaddesi maden olan el sanatları bünyesinde yer alan ve demir madenini ısıtarak basit el aletleri yardımıyla işleme ve biçimlendirmeye dayanan geleneksel bir meslek ve zanaattır. Tarihsel süreçte demir madeni özellikle silah yapımında ve ayrıca günlük hayatta çeşitli araç ve gereç yapımında kullanılmıştır. Demirin yaygın olarak kullanılmaya başlanması insanlık tarihinde önemli bir merhaledir.

Demir, atom numarası 26 ve simgesi Fe (Ferrum) olan bir elementtir. Arkeoloji bilimi demirin insan tarafından Paleolitik dönemden beri tanındığını ve kullanıldığını göstermiştir. Bununla birlikte söz konusu döneme ait buluntular "tabii demir" olarak adlandırılan ve göktaşı olarak dünyaya düşen demir kaynaklarından elde edilmiştir. Bundan dolayı meteorik demirin Cennetten geldiğine inanılmıştır (Okan, 1985). Demir cevherinin ergitilerek demir aletlerin elde edilmeye başlanması ise yaklaşık M.Ö.2500'lü yıllarda meydana gelmiştir (Yılmaz-Kurnaz, 2001). Günümüz Türkiye topraklarında yaşayan Hititler yüksek nitelikli demir işçiliği yapan ilk uygarlık olarak değerlendirilmektedir. Hititlerin demir üretimi için bir tür tekel idaresi kurduğu anlaşılmaktadır. Hitit arşivlerinde çeşitli demir türleri tanımlanmış ve üretimi ile ilgili reçetelere rastlanmıştır (Savaş 2006). Demir madeni Kültepe metinlerinde "amutum" olarak zikredilir (Dikeç, 1996). Anadolu'nun tunç endüstrisinden demir teknolojisine geçişi ise madencilik konusunda önemli atılımlar gösteren Frig ve Urartular vasıtasıyla olmuştur (Özdemir, 2007: 507). Eski çağlarda, elde edilebilen en yüksek sıcaklıklarda bile demir eritilemiyordu. Demir malzeme ısıtılarak çekiçlenmekte ve şekil verilerek sert bir malzeme (dövme demir) elde edilebiliyordu. İlk demir ergitme fırınını M.Ö. II. yüzyılda Çinliler bulmuştur (Yılmaz-Kurnaz, 2001). Avrupalılar ise yüksek fırın ve döküm endüstrisini ancak XIV. yüzyılda geliştirebilmiştir. Maddi kültür verileri ve görsel-yazılı kaynaklar demirciliğin antik dönemden beri pek değişmeden günümüze intikal ettiğini göstermektedir. Roma'da Domitilla Katakombunda bulunan ve MS. 4. yüzyıla ait olan bir graffiti, çalışma tarzı ve kullanılan gereçler açısından günümüzdeki demirci atölyelerinde de karşılaşabileceğimiz bir manzara arz etmektedir.

Demircilik Türklerde oldukça kadim bir zanaattır. İç Asya Türklerinde demir madeni özellikle silah yapımında karşımıza çıkar. Yapılan arkeolojik kazılarda Hun çağından çeşitli demir silahların yanı sıra saban demirleri ve oraklar da ortaya çıkarılmıştır (Ögel, 1991:89). Göktürklerin atalarının Avarların hizmetinde demircilik yaptıkları tarihi bir vakıadır. Demir kelimesi Göktürk yazıtlarında "témir" (Témir kapıgka tegi süledim), Divan-ü Lugat-it Türk'te ise "témür" olarak karşımıza

çıkar. DLT'de yer alan "témürlük" kelimesi ise demir eritilen yer manasındadır. Kutadgu Bilig'de zikredilen zanaatlardan birisi de demirciliktir: *"käräklig kişilär yimä bu saŋa / yakın tut bularıg tusulgay toŋa / tämürçi ätükçi yana kırmaçı / ya sırçı bädizçi ya okçı yaçı* (Arat, 1999: 448*). "Bunlar da sana lüzumlu insanlardır; ey yiğit onları kendine yakın tut, faydaları dokunur. Bunlar demirci, ayakkabıcı, tahtadan kap kacak yapan yahut cilacı, boyacı veya okçu ve yaycıdır"* (Arat, 2003: 322). Tarihte demir madeni Türklerce büyük saygı görmüş ve mukaddes olarak kabul edilmiştir. Demir ve demirci Türk mitolojisinde kutsal bir öge olarak karşımıza çıkar ve ayrıca demirin gök menşeli olarak kabul edilmesi nedeniyle iyileştirici gücü olduğuna inanılır (Eliade, 2003). Türklere ait birçok destan ve edebiyat ürününde demir ve demirci önemli bir figür olarak yer alır. Ergenekon Destanında Ergenekon'dan çıkmak için yol arayan Türkler bir demircinin önerisi ve yardımıyla demir bir dağı eritmişler ve dışarı çıkabilmişlerdir. Demirin özellikle askeri maksatlarla kullanımı Anadolu'nun yurt tutulmasından sonra da devam etmiştir. Anadolu Selçuklu dönemi yazılı kaynaklarında demirci, Farsça "Ahenger" ya da Arapça "haddad" olarak zikredilmektedir. Bu kaynaklar demircilerin kendi dükkânlarında çalıştıklarını ve demirci esnafının aynı çarşıda toplandığını göstermektedir. Kaynaklar, demircilerin ocağı (ateşdân), ocağı ateşleyen körüğü, örsü (sindan), kerpeteni ve tokmağı (kudin) bulunduğunu anlatır (Merçil, 2000:100). Demircilik Osmanlı döneminde de -gerek askeri ve gerekse sivil ihtiyaçların karşılanması açısından- önemli bir sanat kolu olarak varlığını devam ettirmiştir. Osmanlı sarayının sanat atölyesi olan Ehl-i Hiref teşkilatı içerisinde demirciler olduğu bilinmektedir. Kırklareli Demirköy'de yapılan kazılar Osmanlı döneminde demirciliğin el sanatı tarzında ve mahalli olarak yapıldığı gibi endüstriyel anlamda da gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur (Dervişoğlu, 2007). XIX. yüzyılda yaşanan Endüstri devrimi endüstriyel amaçlı ve yüksek miktarlarda demir-çelik üretimini zorunlu kılmış ve bir el sanatı olarak gelişen demirciliğin büyük ölçüde sanayi koluna dönüşmesine neden olmuştur. Türkiye'de modern anlamda demir-çelik üretimi Cumhuriyet'ten sonra 1937'de Karabük'te kurulan tesislerle başlamıştır. "Kara demircilik" olarak da adlandırılan geleneksel demircilik ise zayıflayarak ve sayısı azalarak günümüze kadar gelmiştir.

6. Antalya'da Yaşayan Demircilik

Antalya yöresinde demirciliğin başlaması, gelişimi ve demirciler ile ilgili kaynaklar sınırlıdır. Bununla birlikte yapılan arkeolojik kazılar Antalya yöresinde demircilik sanatının köklerinin Antikçağ'a kadar uzandığını ortaya koymaktadır. (Arykanda antik kentinde yapılan kazılarda Naltepesi adı verilen mevkide 5. yy. ait bir demirci işliği ortaya çıkarılmıştır (Oransay, 2012). XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı kayıtları demircilerden bahseder. 1831 yılında Teke Sancağında yapılan

nüfus sayım sonuçlarına göre demirci esnafı içerisinde Müslüman nüfus baskındır. Nüfus sayım sonuçlarına göre Sancakta 105 Müslüman demirciye karşı 1 Gayrimüslim demirci yaşamaktadır (Ak, 2014). 1844 yılına ait kayıtlara göre ise Teke sancağı Antalya Merkez kazasında 15 demirci ustası bulunmaktadır (Doğan, 2012:251). Geleneksel mesleklerin yapısında var olan sözlü kültür, günümüze kadar Antalyalı demircilerin büyük ölçüde anonim kalmasına neden olmuştur. Çağımızda kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve kültürel araştırmaların artması ile bu geleneğin yaşayan temsilcilerinin isimleri kayıt altına alınmaya başlanmıştır.

Bugün Antalya yöresinde demircilik sanatının geleneksel teknik ve yöntemlerle yaşatıldığı -tespit edilebilen- belli başlı merkezler Muratpaşa İlçe Merkezi (Demirciler Çarşısı), Korkuteli İlçe Merkezi, Kumluca İlçe Merkezi, Alanya İlçe Merkezi, Elmalı İlçe Merkezi, Akseki İlçe Merkezi, Serik İlçe Merkezi, Kaş İlçesi Sütleğen Köyü ve İbradı İlçesi Ormana Mahallesi'dir. Demirciler genellikle "Madeni Eşya Sanatkarlar Odası"na kayıtlı olarak çalışmaktadır. Geleneksel mesleklerin yapısında var olan sözlü kültür, yakın zamanlara kadar Antalyalı demircilerin büyük ölçüde anonim kalmasına neden olmuştur. Çağımızda kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve kültürel araştırmaların artması ile bu geleneğin yaşayan temsilcilerinin isimleri kayıt altına alınmaya başlanmıştır.

Günümüzde Antalya genelinde sıcak demircilikle uğraşan zanaatkârların sayısı bir hayli azalmış olmakla birlikte geçmişte oldukça kalabalık bir grubun bu mesleği icra ettiği, kent merkezi ve kasabaların yanı sıra birçok köyde demirci ustası bulunduğu anlaşılmaktadır. Mesleğin gerilemesinin en büyük nedeni pazarın daralması ile çırak bulma konusundaki sıkıntılardır.

Kent merkezinde bulunan ve günümüzde "Sobacılar Çarşısı" olarak da tanınan Demircileriçi çarşısı geçmişte demircilik sanatının en önemli ve canlı merkezlerinden birisi olarak rol oynamıştır. 1807-1817 tarihli Teke Sancağı Şer'iyye Sicilinde çarşı "Timûrcılar İçi" olarak zikredilmektedir (Moğol, 1996:186). 1937 yılında düzenlenen çarşı Vakıflar'a ait olup, 2009 yılında modern bir plana göre yeniden inşa edilmiştir. Altmışlı yıllarda Demircileriçi'nde elliyi aşkın demirci ustası varken günümüzde bu sayı iki ustaya kadar düşmüştür.

Demircilik usta-çırak ilişkisi içerisinde günümüze kadar aktarılan ve büyük ölçüde sözlü kültüre dayalı olan bir meslektir. Genellikle babadan oğula aktarılır ya da aynı aile içerisinde sürdürülür: *"…Babamdan öğrendim, babamdan. Ali Aldemir. Babamın ustası dedem imiş işte Kurucoğullarından... Ben İlkokul beşten çıktım, ondan sonra babam zanaata aldı….Biz babamızdan ne gordüysek o…"* (K.K. Ali Aldemir).

Mesleğe henüz çocukluk yaşlarında, çırak olarak başlanır. Çırak ya demircinin kendi ailesindendir ya da "bir sanat sahibi olsun" düşüncesinden yola çıkan başka aileler tarafından ustanın yanına verilir: "Babamın yanında körük çekerken çekiç düverken bi gün kendin tasla dedi, kendim başladım yapmaya, ilk ustam babam, Cemali Şen." (K.K.Sabri Şen). Usta, ister kendi ailesinden isterse aile dışından olsun yanına çırak alırken çocuğun hevesli ve elinin yatkın olmasına dikkat eder: *"…Çıraklıkta önemli olan meyil vermek, içinde olması yani insanın…"* (K.K.Muslu Satıcı). Geleneksel mesleklerin ruhunda var olan *"eti senin kemiği benim"* anlayışı demircilikte de da karşımıza çıkar. Çırak, atölyenin, temizlik işleri de dâhil olmak üzere, her tür işini görür, körük çeker, örsün üzerindeki demire çekiçle vurur. Çırak, yıllar içerisinde ustası tarafından eğitilerek ve olgunlaşarak ve kabiliyetinin müsaade ettiği süre içerisinde ustasının da kararıyla önce kalfa ve daha sonra da usta olur. Bu aşama genellikle çırağın askerlik hizmetini yerine getirmesinden sonradır.

Demircilik mesleğinde eğitim süreci yazılı materyallerden ziyade göze, kulağa ve pratiğe dayalıdır. Usta adayı eğitimi boyunca meslekle her türlü teknik bilgiyi önce gözlemleyerek ve sonra bizzat deneyerek ve uygulayarak öğrenir. Bunun yanında usta, meslek ahlakı, çeşitli geleneksel bilgiler ile toplumsal kuralları da çırağa aktarır, helal kazancın önemini kavramasını sağlar. Eğitimin amacı çırağın sadece iyi bir demirci ustası olması değildir, iyi bir esnaf olması da gözetilir.

Ustaların en önemli geçim kaynağı bu meslekten elde ettikleri gelirdir. Kırsal yerleşmelerde yaşayan demirci ustaları ise tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden de gelir sağlayabilmektedir. Demircilerin mesleklerinin dışında bir işlevleri de halk mutfağı ile ilintilidir. Kasaplardan satın alınan ve paça çorbası pişirmek amacıyla kullanılan baş ve ayaklar demirci işliklerinde demirciler tarafından işlenir, yani tüy ve kılları ocakta ateşe tutularak yakılır. Bu işlem *"ütme"* ya da *"ütüleme"* olarak adlandırılır.

Her geleneksel mesleğin olduğu gibi demirciliğin de bir meslek piri bulunmaktadır. Buna göre demir dövmeyi bulan Davûd Peygamber, demircilerce pir olarak kabul edilmektedir. İslami rivayetlere göre Dâvûd peygamber demiri ateşte ısıtmadan ve hiçbir alet kullanmadan elleriyle döverek şekil verebilmektedir (Bursalı, 1991). Ayrıca Kuran-ı Kerim'in Sebe', 34/10-11 ve Enbiyâ, 21/80 Bakara, 2/251 ayetlerinde Davud peygambere demircilik ve zırh yapma sanatının bir nimet olarak verildiği anlatılır. Evliya Çelebi Seyahatnamesi' nin birçok yerinde hammaddesi demir olan pek çok zanaatın (demirci, nalcı, kılıççı, zırhçı, kalkancı, bıçakçı, mızrakçı, tüfekçi, tabancacı, demir kaynakçı vs.) pirinin Davud

Aleyhisselam olduğu kaydı vardır. Evliya Çelebi *"demir, kömür, örs ve çekiç tutan sanat ehlinin hepsi Hz. Davud'dan yakarlar çerâgı."* diye yazmaktadır (Erduran, 2006).

6.1. Demirci Atölyesi

Demirci ustalarının mesleklerini icra ettikleri mekânlar "demirci dükkânı", "demirhane" ya da "demirci atölyesi" olarak adlandırılır. Bu atölyeler yerel ihtiyaçları karşılamak amacıyla küçük ölçekli üretim yapılan işletmelerdir. Ayrıca tamirat ve çeşitli kesici aletlerin bileylenmesi de gerçekleştirilmektedir. Demircilerin kazma, saban demiri, satır, tahra, keser, bıçak gibi araçları ısıtıp sivri ve parlak, keskin hale getirmesi işlemi Antalya'da "yüleme" olarak tabir edilir. Ustalar tarafından kullanılan bütün alet, edevat burada muhafaza edilir, aynı zamanda demir üretimi için sarf edilecek olan hammadde ve yakıt da içerisindedir. Genellikle ustanın evine yakın bir yerdedir.

Geleneksel yapısını muhafaza edebilen demirci atölyelerinin iç düzeni birbirini tekrar eder niteliktedir. Atölyenin orta yerinde demirci tezgâhı ile örs yerleştirilmiştir. Tezgâhın üç tarafının boş bırakılmasının nedeni ustanın ya da diğer çalışanların faaliyetlerini kolaylaştırmaktır. Tezgâhın kısa kenarında ocak, ocağın arkasında körük, hemen yanında ise su kabı yer alır. Örsün çevresinde demircilikte kullanılan aletler bulunur. Satışa hazır durumdaki ürünler duvara asılıdır ya da mekânın giriş cephesine yakın yerlerde bulundurulur.

Atölyelerde sabahın ilk ışıklarıyla başlayan çalışma havanın kararmasına kadar devam etmektedir. Çalışanların işlerini ayakta gerçekleştirdikleri atölyelerde çalışma ortamı son derece sıcak ve gürültülüdür. İş olduğu müddetçe haftanın yedi günü çalışılır. Bununla birlikte demirci atölyelerinde Cuma vakti çalışılmaması eski bir gelenektir. Demirci dükkânı sabah erkenden Besmele ile açılır, akşam gene Besmele ile kapatılır. *"...Bismillahirrahmanirrahim dersin açarsın. Besmeleyle açtın mı işin rast gider..."* (K.K.İsmail Bölük). Alanya'lı demirciler Peygamberimize ve Hz. Davud'a dua ederek dükkanlarını açmışlardır (Gönüllü, 1999). Dükkâna sağ ayakla girilir. Siftah parası demirci ustasının eline verilmez, müşteri tarafından yere atılır, demirci parayı Besmeleyle yerden alır, Allah bereket versin diyerek yüzüne surer: *"...İlk müşteriden alınan siftahtır, yere atılır, bu gorenektir..."* (K.K. Çetin Durmaz).

6.2. Kullanılan Aletler

Yakın zamanlara kadar demirci ustaları üretimlerini yalnızca el emeği ve basit aletlerle gerçekleştirmişlerdir. Bununla birlikte bugün çeşitli elektrikli aletler de kullanılmaktadır. Demircilerce demiri işlemek amacıyla kullanılan başlıca aletler şunlardır:

Demirci tezgahı/Dezgah: Demirci tezgahının iç kısmı demirci kumu ile doldurulmuş, kenarları çamurlu taşla örülmüş ve tahtayla kaplanmıştır. Tezgahın üzerinde örs ve ocak yer alır. Ayrıca sık kullanılan araç gereç de tezgah üzerinde bulundurulur. Örsün altında büyük bir kütük vardır. Tezganın yan tarafında su kabı yer alır. Tezgahın yerden yüksekliği yaklaşık 70 santimdir.

Demirci ocağı: Demirin ısıtılarak yumuşatıldığı yerdir. Genellikle tuğladan imal edilmiştir. Üzerinde bir davlumbaz bulunur.

Demirci körüğü: Ahşap ve ham deriden imal edilen bir gereçtir. İşlevi ocağa hava üflemektir. Bu işlem "körük çekmek" olarak adlandırılır. Körükler çift kanatlı ya da tek kanatlı olabilir. Bugün geleneksel körüklerin yerini elektrikli körükler ya da hava makineleri almıştır.

Demirci örsü: Ocakta ısıtılarak tavlanan demirin dövüldüğü, büyük madeni objedir. Örs üzerinde dövme, şekillendirme, doğrultma gibi işlemler icra edilir. İki kenarında boynuz adı verilen işlevsel çıkıntılar vardır. Bu çıkıntılardan yuvarlak kesitli olanda çekme ve bükme işlemi, kare kesitli olanda ise düzeltme ve kenar bükme işlemleri gerçekleştirilir. Örsün sabitlendiği kaide kısmı, dövme işlemi sırasında ortama yayılan gürültüyü azaltmaktadır. Kaide kısmı genellikle bir ağaç kütüğü bazen de demir bir altlıktır.

Varyoz/Balyoz: Çekicin yeterli olmadığı durumlarda, tavlanan demirin dövülmesi amacıyla kullanılan çeşitli boylarda olabilen aletlerdir.

Bileği taşı: Kesici aletleri bileylemek amacıyla kullanılan alet.

Çekiç: Tavlanan demirin dövülmesi amacıyla kullanılan çeşitli boylarda olabilen aletlerdir. Karşı çekici, yan çekiç, el çekici vs.

Eğe: İşlenen demirlerin üzerinde kalan çapakları temizlemek amacıyla kullanılan alet.

Kıskaç/Kısaç: Demiri ateşte tutmak, ateşten almak ve dövme işlemi sırasında örs üzerinde sabitlemek amacıyla kullanılan madeni bir alettir. Perçinle birleştirilmiş olan kollar ve ağız kısımlarından oluşur. Ağız kısmı oluklu, düz ve karga burnu şeklinde olan çeşitlemeleri bulunmaktadır.

Keski: Kesme amacıyla kullanılan bir gereçtir.

Baskı: Balyoz darbesini şekillendirilen demir objeye ileten gereçtir.

Kürek: Ocağa kömür atmak amacıyla kullanılır.

Maşa: Ocakta yanan kömürü karıştırmak amacıyla kullanılır.

Makas: Demiri kesmek amacıyla kullanılan gereçtir.

Mengene: Demirin işlenmesi sırasında sıkıştırılarak sabitlenmesi amacıyla kullanılan gereç.

Su kabı (Kuzca'da "su aharı", kent merkezinde "su haznesi"): Isıtılarak işlenen demire su vermek için kullanılan sıvının (su veya yağ) muhafaza edildiği kap. Geleneksel olarak çam ağacından oyularak imal edilen bu kapların yerini günümüzde plastik bidonlar ya da tenekeler almıştır.

Damga Zımbası: Üretimi gerçekleştirilen aletler üzerine yazı yazmak (üreticinin adı vs.) ya da damga ve süs yapmak (Bu işlem Kuzca'da Ala vurma olarak adlandırılır) amacıyla kullanılan çelik gereç.

Delik Zımbası: Demir aletler üzerinde –örneğin sap takabilmek için- delik açmak amacıyla kullanılan çelikten bir gereçtir.

6.3. Hammadde

Demirci ustaları işleyecekleri demir malzemeyi hurdacıdan ya da demir ticareti yapan kişilerden satın almaktadır. Konya, Beyşehir ve Manavgat hurda demirin satın alındığı yerleşim yerleridir. Hurda olarak araba yayları ve dingiller kullanılmaktadır. Kesici aletlerin ucuna araba helezonlarından elde edilen çelikler eklenir.

Demirci ocağında yakıt olarak çam kömürü ya da ardıç kömürü kullanılmaktadır. Çam kömürü günümüzde genellikle Denizli yöresinden temin edilmektedir. Çam kömürü demiri tavlamak amacıyla gereken yüksek ısıyı daha kısa zamanda meydana getirmesi ve yanınca da az kül ve duman çıkarması nedeniyle tercih edilmektedir. Kent merkezinde çalışan ustalar kullanacakları yakıtı tüccardan satın alırken kırsal kesimde çalışan ustalar kömürün imalatını da kendileri yapmıştır:

> "…Kömür de çam ağacından olur, başka ağacın kömürü ısıtmaz. Ya ardıç ağacı olacak ya çam ağacı olacak. onu da gedersin ormana, ordan bi guru çam dalı buluyon, yığıyon böle. Bi ateş atıyon. O yana yana kömür haline geliyor. Ondan sonra su sepiyon, söndürüyon. Ordan elin yüzün simsiyah olur." (K.K. Sabri Şen).

6.4. Ürünler ve Pazarlama

Demircilerce geçmişten günümüze çeşitli ev eşyaları, el aletleri, mimari ögeler, tarım gereçleri, ulaşımla ilgili gereçler, zanaatkar aletleri, hayvancılık gereçleri, mutfak gereçleri üretimi yapılmıştır. Bu ürünler kapı kilitleri, kapı kolu, kapı mandalı, kapı halkası ve kapı tokmağı, pencere şebekeleri, balkon korkulukları, merdiven korkulukları, çeşitli boyda bıçaklar, kazma, kürek, saban demiri, pulluk, at

arabası oku, teker halkası, tırpan, orak, her çeşit balta, nacak, çapa, keser, satır, tahra, çengel, inşaat çivisi, dirgen, demir mangal, ızgara, maşa, zincir, kahve kavurma tavası ve değirmeni, kaşağı, üzengi, kırklık, et çengeli, bıçak, ekmek sacı, üçayak, sikke adı verilen kazıklar, kapı sürgüleri ve çeşitli boyda nallar (Üretilen nallar at nalı, katır nalı, eşek (merkep) nalı olmak üzere üç ayrı gruba ayrılmaktadır), nal çivileri vs. olarak sayılabilir. Bu üretim kısmen de olsa bugün de devam etmektedir.

Her demirci ustasının kendisine has bir işareti ya da markası vardır. Usta imal ettiği her ürünün üzerine firma ismini ya da kendi işaretini işler.

Üretimi gerçekleştirilen ürünlerin büyük bir kısmı ustalar tarafından kendi atölye veya dükkânlarında sergilenerek perakende olarak halka pazarlanmaktadır. Satışın bir kısmı ise sipariş şeklinde gerçekleşmektedir.

6.5. Üretim Tekniği

Kara demircilik ocakta yeteri kadar ısıtılan yani tavlanan demir objenin el işçiliği ve çeşitli el aletleri yardımı ile bükme, delme, yığma, yayma, dövme işlemleri ile şekillendirilmesi ameliyesidir. Üretim süreci ustanın el ve göz hesabı ile içgüdü ve deneyimlerine sahiptir.

Demirci ustasının her sabah ilk işi ocağı tutuşturmaktır. Yanan ocaktaki ısı, körük yardımıyla demirin işlenmesine yetecek sıcaklığa kadar çıkartılır. İşlenecek obje kıskaç yardımıyla ateşin üzerine konur, yanan kömürle örtülür ve tavlanması beklenir. Bu sırada obje hafifçe çevrilerek ya da oynatılarak tavlama işleminin her noktada eşit olarak gerçekleşmesi sağlanır. Demir ateşle ısıtılırken ulaştığı sıcaklığa göre renk alır. Kor haline gelen obje kıskaç vasıtasıyla alınarak örs üzerine yerleştirilir ve dövülmeye başlanır. Demiri ısıtmadan çekiçle dövme işlemine "kuru çekiç" adı verilir. Dövme işlemi genellikle iki ya da üç kişi tarafından yapılır ve balyoz ile çekiç aynı anda kullanılır. "…Demiri üç kişi döver. Usta çekicini attı mı karşıdaki de çekiç atar, ondan sonra yan çekiç. Ustası, kalfa, çırak…" (K.K. Muslu Satıcı). Balyoz kalfa ya da çırak, çekiçse usta tarafından kullanılır. Dövme işlemi sırasında çekiç her defasında aynı noktaya darbe vurur, çekiçlenen obje ise yer değiştirir. Demirin dövülmesi uygulanan kuvvet, balyoz ve çekicin hızı, vuruş açısı vs. düşünüldüğü ve hesap edildiği bir ameliyedir. Aynı zamanda ritmik bir işlem olan dövme ameliyesi sırasında demir soğursa tekrar ateşe yatırılır. Usta demiri döverken çıkardığı sesi de dinleyerek uygun sertliği kazanıp kazanmadığını anlamaya çalışır. Üretim sırasında çekme adı verilen bir ameliye de gerçekleştirilir. Çekme işlemi, çekiçle döverek gerecin boyunu uzatma ameliyesidir. Demir alet

istenen şekli alınca su verme işlemine geçilir. Demir madenine su verme, demiri sertleştirme işlemidir. Demirci ustasının mahareti su verme işlemi sırasında ortaya çıkar. Antalya yöresinde "sulama" adı da verilen bu işlem demirden üretilen araç-gerecin kolayca kırılmasını, "dönmesini" ya da bozulmasını önlemek amacıyla yapılır:

> "…Su vermedin mi olmaz zaten. Onu hafifçe bi ısıtırsın, . Hafifçe ısıtdıkdan sonra yüzüne böyle bi sabını çalarsın, Tekrar ısıdırsın. Ondan sonra suya sokduğunda o sabın çaldığın yer bembeyaz olur. Arka taraf siyah olur. Onu tekrar ateşe gorsun. Ateşte morarı. Çok aşırı morarısa suyu gaçmış olur. Normal morardığı zaman normal suyunu almış olur…" (K.K. Sabri Şen).

Su verme, demirin sıcakken bir sıvıya batırılması ve çıkarılmasından ibarettir. Kullanılan sıvılar su ve yağdır. Batırma süresi usta tarafından ayarlanır. Su verilecek olan obje kesici bir aletse ucuna sabun sürülür. Demir alet birkaç parçadan oluşacaksa, bu parçalar ayrı ayrı imal edilerek demirci kaynağı ile birbirine kaynatılır. Bu amaçla ocakta ısıtılan parçaların arasına kaynak kumu konur, örs üzerinde dövülür ve bu yolla birleşmesi sağlanır. Son olarak alet el çekici ile dövülerek perdahlanır, eğelenerek çapaklardan temizlenir. Kesici bir aletse bileği taşı ile bilenir. Antalya yöresinde çapaklara kılağ adı verilir. Bunu temizlemeye ise kılağsını almak denir. Geçmişte bu temizlik kılağ taşı ile gerçekleştirilmiştir. Çapakları temizlenen ve bilenen aletin yapımı tamamlanmış olur.

6.6. Folklorik Açıdan Demir ve Demircilik

Demir, demirci ve demirci aletleri çeşitli mitolojilerde kutsallaştırılmış, büyüsel ve dinsel güçler atfedilip, koruyucu etkileri olduğuna dair çeşitli inançlar geliştirilmiştir (Eliade, 2003:29-30). Olympos tanrılarından olan Hephaistos demircidir. Ateşe hakim olmaları ve demir üzerindeki hakimiyetleri nedeniyle mitlerde saygı duyulan ve ateşin efendileri olarak karşımıza çıkan demirciler önem açısından şamanlardan hemen sonra gelmektedir (Eliade, 1999:511). Demir ve demirciye ilişkin atfedilen güçler Türk mitolojisi ve kültüründe de karşımıza çıkar (Çeribaş, 2007). Buna göre demirci aletleri kutlu sayılır, her aletin bir koruyucu ruhu olduğuna inanılır (İnan, 1995: 84).

Kültürel ve sosyo-ekonomik açıdan demir ve demircilik, bölge halkının yaşamında önemli bir yer işgal etmiş olması nedeniyle yöre kültüründe son derece özgün ve zengin bir birikim meydana getirmiş olmalıdır. Bu birikimin varlığı

lakaplardan halk edebiyatına ve toponimiden (yer adları) halk inançlarına kadar bir çok alanda karşımıza çıkar. Bununla birlikte demirciliğin halk yaşamındaki fonksiyonunu büyük ölçüde yitirmesi konuyla ilgili folklorik yapılanmanın çözülmesi ve geleneksel uygulamaların unutulması neticesini doğurmuştur. Konuyla ilgili olarak yapabildiğimiz tespitler şöyle sıralanabilir:

6.7. Halk İnançları ve Geleneklerinde Demir ve Demircilik:

Bu konuda zikredilecek en yaygın inanış nazara karşı koruyuculuğuna inanılan demirden imal edilmiş olan at nalının kullanılmasıdır. Bu amaçla ev, ahır, ambar gibi yapıların girişlerine at nalı çakılır. Demirin yeni doğan çocuk ile lohusa dönemindeki kadını al ya da alkarısı olarak bilinen varlıktan koruduğuna da inanılır. Bu amaçla yatağın altına demir bir alet (bıçak ya da makas) konur. Cenazenin üzerine bir demir parçası ya da bıçak konulması da çok yaygın bir uygulamadır.

Kent merkezinde tespit edilen demircilikle ilgili ilginç bir gelenek hacca giden insanların paralarını demircilerle takas etmeleridir. Sembolik bir davranış olan bu gelenek, demircilerin aldıkları ücretin tümüyle helal olduğu inancıyla ilgilidir. Demircilerle pir olarak kabul edilen Hz. Dâvûd, kral olmasına rağmen ailesini çalışarak, el emeğiyle geçindirmiş, bundan dolayı İslami metinlerde Hz. Dâvûd örnek gösterilerek helal kazanç övülmüştür (Atik, 2008:156-157).

> "…O zamanlar bereketli olduğu için, helal para olduğu için, demircinin kazancı, helal para. Çünkü alın teri her şeyden önce, zanaat dediğimiz . Ondan dolayı hacca gidenler demirciyle parasını değiştirirmiş…Şu anda yoktur heralda, o bitti…" (K.K.Muslu Satıcı).

Antalya yöresinde diş dirgiti ya da diş köllesi adı da verilen diş hediği töreninde dişi çıkan çocuğun önüne konulan eşyalar arasında demir bir maşa da vardır. Maşayı alan çocuğun demirci olacağına inanılır (Çimrin, 2008:32).

6.8. Halk Edebiyatında Demir ve Demircilik

Antalya yöresi demircilerince anlatılan söylenceler mesleklerinin pirini söylediği gibi kullandıkları bazı aletlerin nasıl bulunduğunu da anlatır. Anlatılan söylencelere göre mesleğin piri olan Hz. Dâvûd demirci kıskacını da icat eden kişidir. Buna göre sıcak demiri yumruğuyla döven ancak elleri yanmayan Dâvûd peygamber kerametin kimde olduğu konusunda karısıyla tartışmaya girer. Kerametin kendisinde olduğunu söyleyen kadın, Dâvûd Peygamberin atölyesine geldiği bir gün

parmağının ucunu çırağa gösterir ve o sırada demir dövmekte olan Dâvûd Peygamberin elleri yanar. Böylece gerçek kerametin kimde olduğu ortaya çıkar. Bunun üzerine Dâvûd Peygamber kıskacı –ön ayaklarını çapraz yaparak oturan bir köpekten ilham alarak- icat eder.

> "…Davut aleyhisselam pirimiz, kıskacı, yakınları mı ailesi mi harama bakmış, eli yanmış, onu kıskacı icat etmişler. (Davut Peygamber demiri) yumruğuyla dövermiş…(Demircilerin piri) Davut aleyhisselam dedik ya canım, birine namahreme bakmış kıskacı öyle icat etmiş…" (K.K. Ali Aldemir).
> "…Davut Aleyhisselam hanımıyla biraz tartışma geçirmiş. Hanımı harama elini uzatmazımış. Eliyle döverimiş o zaman Davut Aleyhisselam. Bu ısıcak demiri eliyle döverimiş. Fakat karısına bende derimiş keramet, karısı bende derimiş. Kadın barmağını uzatmış şöyle dışarıya, dışarıya harama uzatınca elini, o demir tıpp diye Davut aleyhisselamın eline yapışmış. Keramet sende mi bende mi derkene işte..." (K.K.: Cemal Seyyar).
> "…Demircilerin piri Davut Aleyhisselam. Davut aleyhiiselam sıcak demiri eliyle döverek (çalışırmış), o zamanlar çekiç yoktu. O kısacı yaptıktan sonra, Kıskacı da, köpek geldiği zaman, köpeğin ayaklarına bakarak (yapıyor), bu şekilde kısacı yapıyor, ondan sonra yaptıktan sonra eli yanıyor…" (K.K.Muslu Satıcı).
> "…Demirçilerin pirinin Davut aleyhisselam olması lazım. Bu adamın hanımı, Davut aleyhisselamın dışında bi Allahın kulunu görmezimiş.Nemahrem. Bi zaman yanındaki işçisine demiş ki, oğlum get yengen yemeği versin al gel demiş, bu da varıyor, kapıya vurar geri çekilirimiş, ondan sonar kapının belirli bir yerine bırakırımış ne istediyse, çırak ordan alır gider, ustasına veririmiş. Gene bi gün varıyor diyor ağam … istedi, bu da nemahrem ya anahtar deliğinden sırça parmağının ucunu gösterivermiş, işçiye, o gün Davut aleyhisselamın eli yanmış. Kıskaçsız kullanıyomuş bu demir işini yaparken, hiç kıskaç kullanmadan demiri tutuyomuş, eli yanmıyomuş. Hanımla akşam tartışmışlar, demiş ki sende mi keramet bende mi keramet demiş hanımı. Davut aleyhisselam demiş bende, hanımı yok bende demiş.

Tartışmayı o gün çırağa barmağının ucunu gösterince Davut aleyhiiselamın eli yanmış, yapamamış yani demiri. Hanım demiş bogün böyle böoyle oldu, yapamadım elim yandı. E tartışıyorduk senle demiş hanımı, nasıl sözüme geldin mi? Keramet kimdeymiş demiş. Davut aleyhisselam gene bende demiş. Hanımı ben bugün çırağa tırnağımın ucunu gösteriverdim senin elin ondan yandı demiş. Davut aleyhisselam mesleğe devam edecek, çare arıyor, eli yanıyor, buna ne yaparım ben. Yemek yerken bakmışlar kapıda köpek yatıyor. Bildiğin köpek. Köpek hööle koymuş elini (kaynak kişi bir elini diğer elinin üzerine çaprazlama koyarak gösteriyor), üstü üstüne. Kıskacı burdan bulmuş, kendi kafasından yapmış yani…" (K.K. Sabri Şen).

"Davut aleyhisselam demirçilerin piri. Demirçilik pirli bir zanaat…Davut aleyhisselam demirçiymiş, sıcak demiri eliyle tutarmış. Eli yanmazmış. Hanımıyla tartışmaya girmişler, hanım demiş keramet bende, sende değil, benim sayemde tutuyorsun, hayır yahu bende demiş Davut peygamber, tartışmışlar. Davut aleyhisselam işine gitmiş, kadın evde kalmış. Hiç bir tarafını namahreme, harama göstermemiş hanımı. (Davut peygamber) işine başlamış, bu sefer demiri dutamamış, eli yanmış. Eve gelmiş,anlatmış böyle böyle, (karısı demiş) keramet bende diyordun, kimdeymiş keramet demiş hanımı, ben bu gün parmağımı harama gösterdim, nasıl oldu, keramet kimdeymiş? O zaman bakmış yapacak bir şey yok, zanaatını yapamayınca, bunu ben neyle tutarım diye düşünmüş, kısaç diyoz biz bu şeye, demiri dutan kısaç, köpekler yattığı zaman elini böyle çaprazlama koyar, Davut aleyhisselam demiş acap ben böyle bi şey yapsam demiri tutabilir miyim, ondan sonar bunu yapmış. Kısacı yapınca eli yanmaz olmuş, demirciliğe devam etmiş." (K.K.İsmail Bölük).

"Hz. Davut demiri yumruğu ile dövermiş. Hanımı ile 'keramet sendedir, bendedir' diye iddialaşırlarmış. Davut bir gün çarşıdan aldığı pişireceği eve göndermiş. Götüren adam hanımının elini kapı aralığından görmüş, bunun üzerine dükkânda demir döven Davut'un eli yanmış, dövemez olmuş. İşini bırakıp orayı terk edip gitmiş.

> Adamları aramışlar, bulamamışlar. Hanımı: 'Caminin merdivenine kömür dökün, kim kömürü çiğnemeden çıkarsa o Davut'tur' demiş. Dediği gibi yapmışlar. Gerçekten de camiye gelen Davut, kömürü bir kenara aktarmış çiğnemeden camiye çıkmış. Adamları tedbiri kıyafet gezen Davut'u tanımışlar. 'Niye gittin? Hadi gel, işine devam et' demişler. 'Bana bir hafta müsaade edin' demiş. Bu bir hafta içinde iken bir köpek görmüş. Köpek iki ön ayağı ile bir kemik tutmuş, kemirirmiş. Bundan ilhamla demirci kıskacını icat etmiş. Gelmiş yine örsünün başına işine devam etmiş. Ezan okunurken Davut'un eli örste ise örste, havada ise havada kalırmış. Cenazesi giderken ezan okunmaya başlamış ve cenaze kendiliğinden havada kalmış." (Gönüllü, 1999:14).

Yörede demircilik ve demirle ilgili olarak kullanılan deyiş ve atasözlerine de rastlanır:

"Demir tavında dövülür."
"Çalışan demir ışıldar."
"Çalışan demir küf tutmaz."
"İşleyen demir ışıldar."
"İşleyen demir pas tutmaz."
"Demir tava geldi, kömür bitti; Akıl başa geldi, ömür bitti."

6.9. Halk Hekimliğinde Demir ve Demircilik

Antalya yöresinde gerçekleştirilen çeşitli halk hekimliği uygulamalarında demir ve demircilik de karşımıza çıkar. Kent merkezinde tespit edilen bir uygulama çocuk sahibi olma ile ilgilidir. Buna göre çeşitli nedenlerden dolayı devamlı düşük yapan kadınlar içinde Mehmet isimli bir insanın yaşadığı 7 ayrı evden 7 inşaat çivisi çıkartıp Cuma selası verildikten sonra demirciye getirmekte, demirci de bu çivileri eriterek bilezik yapmaktadır. Kadın bunun karşılığında demirciye sembolik bir para vermektedir. Bileziği takan kadının çocuk sahibi olacağına inanılmaktadır. Eğer kadın düşük yapmaz ve çocuk sahibi olursa demirciye bir hediye getirmek zorundadır (Tanal, 2010).

Halk hekimliğine dair bir başka uygulama demire su verirken kullanılan suyun derideki kimi kızarıklık ya da çıbanlara ve hatta sindirimle ilgili çeşitli

rahatsızlıklara karşı kullanılmasıdır. Demircilerce *göze çapak girmesi durumunda uygulanan tedavi yöntemi domates veya patatesin yuvarlak olarak dilimlenmesi ve göze sarılmasıdır.*

6.10. Yer Adlarında Demir ve Demircilik

Yer adları "toponimi" adı verilen bir bilim dalı tarafından incelenmekle birlikte bu konu halk kültürünü de yakından ilgilendiren ve ilişki içerisinde bulunan bir konudur.

XVI. yüzyılın ikinci yarısına ait Defter-i Evkaf-ı Liva-ı Teke'de Demirci Süleyman Mescidi ve Mahallesi kaydı bulunmaktadır (Erdoğru, 1995). 1807-1817 tarihli Teke Sancağı Şer'iyye Sicilinde ise "Timûrcı Kara" ve "Timûrcı Süleyman" mahalleleri zikredilir (Moğol, 1996). Muratpaşa İlçesi Demircikara Mahallesi, Akseki İlçesi Demirciler Mahallesi, Serik İlçesi Demirciler Köyü, Manavgat İlçesi Demirciler Köyü adını demircilikten alan yerleşimlerdir. Zikredilen köy ve mahallelerin kuruluş söylencelerinde demirci motifi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra coğrafi isimlerde de "demirci" kelimesi ile karşılaşmak mümkündür. Örneğin Kumluca İlçesi Kasapçayırı Mahallesi Demirci Tepe. XVI. yüzyılda Alaiye livasına yerleşen Yörük aşiretlerinden birisinin adı da "Demircüler" dür (Özkan,2012).

7. Antalya Yöresinde Bıçakçılık Sanatı

Bıçak, tutmaya yarayan bir sap ile kesmeye yarayan namlu kısmından meydana gelen kesici bir alettir. Paleolitik dönemden itibaren karşılaştığımız bıçak, gündelik eşya ve silah olarak kullanılmıştır. Bıçakçılık genellikle ayrı bir meslek dalı olarak görülmekle birlikte demircilikle iç içe yürüyen bir mahiyete sahiptir. Bunun en önemli nedeni her iki mesleğin de aynı teknik bilgi ve gelenek üzerinden yürütülmesidir. Ayrıca birçok bıçak ustası bıçağın yanı sıra diğer demir ürünlerin üretimini ve tamiratını da gerçekleştirmiştir. Bıçakçıları, bıçak yapımı konusunda uzmanlaşmış demirci ustaları olarak nitelemek doğru olacaktır.

Bugün Antalya yöresinde Muratpaşa, Elmalı, Serik ve Kumluca İlçelerinde dört ayrı merkezde bıçak sanatı icra edilmektedir. Bununla birlikte makale kapsamında Serik ve Kumluca'da yaşatılan bıçak üretiminden bahsedilecektir.

Gardıç bıçağı Kumluca İlçesi Kuzca Köyü'nde imal edilen, kemik saplı bir bıçaktır. Demir ve çeliğin bir arada kullanılmış olması nedeniyle kırılmaya karşı son derece dayanıklı bir bıçak türüdür. Bıçak ustası İsmail Bölük bu bıçakları *"...Arkası demir, yüzü çelik, eğilir kırılmaz."* olarak niteler. Gardıç bu yörenin eski adıdır.

Yarım yüzyıl kadar önce, demirciliğin yanı sıra Gardıç bıçağı üretimi ile uğraşan yaklaşık elliyi aşkın usta varken, günümüzde çalışan usta sayısı iki kişiye kadar düşmüştür. Bu ustalar da ancak hatır için çalışmaktadır. Gardıç bıçakçılığının yapım süreci teknolojik gelişmelerden hiçbir şekilde etkilenmeden, "iptidai" yapısını olduğu gibi koruyarak günümüze gelmiştir. Üretim sürecinde hiçbir elektrikli alet kullanılmaz. Bıçak yapmak amacıyla kullanılan çelik geçmişte Karabük'ten temin edilirken bugün bu amaçla inşaat demiri kullanılmaktadır. Köyde çakı ve kurban bıçağı üretimi yapılmaktadır. Üretimin gerçekleştirildiği mekân "körük damı", demirci tezgâhı ise "körük sofrası" olarak adlandırılır: *"Hatta şuraya (Körük sofrası) çıkıp ta bastın mıydı ekmek sofrası, ekmeğe basilar mı derlerdi atalarımız."* (K.K.Sabri Şen).

Serik İlçe merkezinde yaşatılan bıçakçılık esas olarak İlçeye bağlı Deniztepesi Köyüne özgü bir sanatken usta göçü ile ilçe merkezine taşınmıştır. Bu sanat büyük ölçüde Durmaz ailesi tarafından yaklaşık üç nesildir icra edilmektedir: *"…Üç kuşaktan beri devam ettiriyoz. Ustam babam, Hüseyin Durmaz. Onun ustası dedem Ahmet Durmaz…"* (K.K.Çetin Durmaz). Serik bıçakçılığı geleneksel yanını kısmen korumakla birlikte modern şartlara da adapte olmuştur. Ustalar paslanmaz çelikten "Serik çakısı" olarak da tanınan çakı bıçağının yanı sıra kurban bıçağı, av bıçağı ve mutfak bıçağı üretimi yaparlar. Geçmişte bıçakların namlu bölümünün "kara çelik" adı verilen ve zaman içerisinde paslanan bir çelik türünden imal edildiği ifade edilmektedir. Günümüzde ise bu amaçla Denizli –Yatağan'dan ya da Bursa'dan getirtilen paslanmaz çelik kullanılmaktadır. Paslanmaz çeliğe su vermek amacıyla zeytinyağından faydalanılmaktadır. Bıçak kabzasının yapımında ise işlemesi daha kolay ve görünümü daha güzel olması nedeniyle davar boynuzu karşımıza çıkar. Boynuzlar mezbahadan ya da kasaplardan temin edilir. Serik çakısının ayırt edici bir özelliği istem dışı olarak açılmasını önleyen kilit ya da mandal sistemi ihtiva etmesidir.

Bıçak yapımına ilk olarak "tımlı" adı verilen namlu bölümünden başlanır. Kuzca'da, ısıtılan inşaat demiri örste dövülerek namlu haline getirilir. Serik yöresinde ise çubuk levha olarak alınan paslanmaz çelik, metal makası yardımı ile kesilerek namlu oluşturulur. Örste dövülerek yapısı sıkılaştırılan namlu üzerine çelik zımbalarla marka işlenir, süsleme yapılır. Daha sonra "su verme" işlemine geçilir. Suyu verilen namlu çekiçle dövülür, zımpara ile temizlenir. Namlunun tamamlanmasından sonra boynuz kabzanın yapımına başlanır. Çam çırası ile boynuz ısıtılır, yumuşaması sağlanır, mengenede sıkıştırılarak fazlalıkları kesilerek kabza formu verilir, namlunun gireceği yatak bölümü testere ile açılır, matkap ile perçin deliği meydana getirilir. Namlu ile sap özel çivisi ile birleştirilir, çivi yatağının üzerine oynamaması için bakır pul monte edilir. Son aşama olarak ise zımparalanıp,

pürüzsüz hale getirilen sap kısmı, keçe bez yardımıyla cilalanır. Namlu bilenerek bıçak tamamlanmış olur.

8. Sonuç

Geleneksel meslek, sanat ve zanaatlar topluma çeşitli yollardan hizmeti amaçlayan, meydana getirdiği üretim büyük ölçüde el emeğine dayalı olan, uzmanlık ve tecrübe isteyen, geçmişten günümüze geleneksel aktarım yollarıyla (usta-çırak ilişkisi ve sözlü kültür) intikal etmiş olup aynı şekilde gelecek kuşaklara aktarılmakta olan, kendisine özgü kuralları bulunan, işlevsel ve anonim bir karakter taşıyan, icra biçim ve kullanılan araç-gereçlerine dair standardizasyonun büyük ölçüde geçmişe ait olduğu, çeşitli iş, uğraş ve becerilerdir. Hızlı bir kentleşme, endüstrileşme, iç göç ve toplumsal değişimin yaşandığı ülkemizde geleneksel meslek, sanat ve zanaatlar Küreselleşmenin de etkisiyle büyük bir hızla yok olmakta ya da kullanım alanı gittikçe daralmaktadır. Bu meslek ve sanatların yaşatılarak korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması kültürel açıdan son derece büyük bir önem taşımaktadır. Bundan dolayıdır ki "El Sanatları Geleneği" 2003 yılında imzalanan UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesinin korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını istediği beş konudan birisi olmuştur. Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesine 2006 yılında resmen taraf olan Türkiye, özellikle geleneksel el sanatlarının yaratıcılığı, çeşitliliği ve zenginliği ile dikkat çekmektedir. Türkiye coğrafyasında yaşatılan geleneksel mesleklerden birisi de demirciliktir. Demircilik, demir madenini ısıtarak basit el aletleri yardımıyla işleme ve biçimlendirmeye dayanan geleneksel bir meslek ve sanattır.

Günümüzde Antalya coğrafyasında da varlığını devam ettirmeye çalışan bir meslek olan demircilik (ve onun bir türevi olan bıçakçılık) diğer geleneksel sanatlarla benzer sorunları yaşamaktadır. Bu sorunlar arasında zanaatın modern teknoloji ile başa çıkamaması, sosyal yaşamdaki değişim, seri üretim ile rekabet edememesi, hammadde teminindeki sıkıntılar, finansman ve kredi bulma vs. sayılabilir. Bununla birlikte en ciddi sorun zanaatın ve bu zanaata dair geleneğin gelecek kuşaklara aktarılamamasıdır. Demirci ustası Ali Aldemir ifadesiyle: *"…Zanaata havas eden yok şimdi, kalmadı. Ne kalaycısı, ne semercisi, ne demircisi. İbradı'da bile yok, kalmadı…(Çırak) yok, herkes tok".*

Bu sorunların aşılmasında kültür alanında duyarlılık gösterecek olan kuruluşlar, yeni perspektifler sağlayarak kilit roller oynayabilir. On yıllar boyunca fabrikasyon üretim teknikleri karşısında gerileyen ve hayatta kalma mücadelesi veren geleneksel el sanatlarının çevreye ve insana duyarlı, oldukça zahmet isteyen, estetik ve benzeri olmayan üretiminin toplumca yeniden keşfi ve halk tüketiminin

bir parçası olmasının sağlanması gene kurum ve kuruluşların maddi getiri gözetilmeden sağlayacakları destek ve katkılarla gerçekleştirilebilir.

Koruma çalışmaları sadece üretim süreci ve teknikleri ile sınırlı kalmamalı geleneğin, geleneksel bilgilerin ve uygulamaların da gelecek kuşaklara aktarılabilmesine dönük tedbirler Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi kapsamında alınmalıdır.

Kaynaklar

Acıpayamlı, Orhan, (1976). Zanaat Terimleri Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Adsan, K.-Aksoy, A.-Yeşilmaden, A. (1980). Sıcak Şekillendirme, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Ak, Mehmet (2014). " Teke Sancağında 1831 Sayımına Göre Nüfus ve Yerleşme", History Studies, 6 (3), 15-44.

Aktan, Oğuz (1989). El Sanatları, Ankara: Makro Yayıncılık.

Altunbay, Mustafa (2002). "Klasik Dönemde Osmanlı'da Madencilik", Türkler, (Ed. H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca), C.X, Ankara: 791-792.

Anadol, Cemal (2001). Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Anonim (1981). "Antalya", Yurt Ansiklopedisi, c.2, İstanbul: Anadolu Yayıncılık.

Anonim (1993). Derleme Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Anonim (2014). Yaşayan El Sanatlarımız, Ankara: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Yayınları.

Atik, Bilal (2008). Kral ve Peygamber Olarak Dâvûd (a.s.) ve Süleyman (a.s.) Kıssalarıyla Verilmek İstenen Mesajlar, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Aydın, Öznur (2012). "Antalya'nın El Sanatları", Dünden Bugüne Antalya, Antalya: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.

Bakır, Abdülhalik (2002). Ortaçağ İslam Dünyasında Madencilik ve Maden Sanayi, Ankara: Bizim Büro Matbaası.

Barışta, H. Örcün (1998). Türk El Sanatları, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Barışta, Örcün (2005). Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Halk Plastik Sanatları, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Belli, Oktay (2004). "Demir Döküm Sanatı: İslam Öncesi", Anadolu, Dökümün Beşiği/Anatolia, Cradle of Castings, (Ed. Ö. Bilgi), İstanbul: Döktaş Yayınları, 225–249.

Bıçakçı, Ziya (1963). "Bıçakçılık Sanatı Üzerine Notlar", Türk Etnografya Dergisi, 6, 102-114.

Bodur, Fulya (1976). Türk Maden Sanatı-The Art of Turkish Metalworking, İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları.

Bursalı, M. Necati (1991). Peygamberler Tarihi. Hazret-i Davut Aleyhisselam, İstanbul: Ölçü Yayınları.

Çalışkan, H. (1973). Metal İşleri Teknolojisi, Ankara: Mars Ticaret ve Sanayi A.Ş. Matbaası.

Çalışkan, Y.-İlkiz, M.L. (2001). Kültür, San'at ve Medeniyetimizde Ahilik, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Çatal, Gökhan (2009). Antik Anadolu Madenciliği, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.

Çeribaş, Mehmet (2007). "Türklerde Demirciler ve Şamanlar", Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 42, 113-122.

Çeşmeli, İbrahim (2014). "Tarihi Kaynaklara Göre Türk Göçebelerinde Dinler, Kültler, Ritüeller İle İkonografi (M.S.8.Yüzyıla Kadar)", Art-Sanat, 3, 45-96.

Çimrin, H. (2008). Antalya Folkloru, Antalya: Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.

Çimrin, H. (2010). Antalya Teke Yöresi Ağzı ve Deyimleri, Antalya: Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.

Çobanoğlu, Aysun (2011). "Unutulmaya Yüz Tutmuş El Sanatlarımızdan Serik Bıçağı ve Akseki Kaşığı", V. Halk Kültürü Araştırmaları Sonuçları Sempozyumu, 05-07 Nisan 2011, Antalya.

Davulcu, Mahmut (2013). "Antalya Yöresinde Geleneksel Bir Çerez ve Geleneksel Bir Meslek Olarak Tirmis ve Tirmisçilik", Turkish Studies, 8 (12), 347-360.

Davulcu, Mahmut (2015). "Günümüzde Antalya'da Demircilik: Folklorik Bir Yaklaşım", I.Teke Yöresi Sempozyumu, 04-06 Mart 2015, Burdur.

Davulcu, Mahmut - Tokat, M. - Yörür, S. (2015). Antalya'da Yaşayan Geleneksel Meslek, Sanat ve Zanaatlar, Antalya: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.

Dervişoğlu, Rıza (2005). Kırklareli Demirköy Otoman Ironworks: A Technological Investigation, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Dikeç, Feridun (1996). "Metalurji Teknolojisinin ve Eğitiminin 20. Yüzyıla Kadar Tarihsel Gelişimi", Metalurji Dergisi, 105, 3-7.

Doğan, Aylin (2012). 19. Yüzyılda Teke Sancağı Antalya Merkez Kazası'nın Sosyo-ekonomik Yapısı, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Duman, Ayhan (2008). Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Demir-Çelik Sanayii, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Duymaz, Ali - Şahin, H.İ. (2010). "Meslek Folkloru Kapsamında Geleneksel Mesleklerdeki Pir İnancı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Değerlendirme", Milli Folklor, 22 (87), 101-112.

Eliade, Mircea (1999). Şamanizm, Çev: İsmet Birkan, Ankara: İmge Kitabevi.

Eliade, Mircea (2003). Demirciler ve Simyacılar, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Erdoğru, M.Akif (1995). "Antalya ve Havalisi Tarihi İçin Bir Kaynak: Defter-i Evkâf-ı Livâ-i Teke", TİD, 91-185.

Erduran, Zeynep (2006). Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre İstanbul'da Esnaf, Zanaat ve Ticaret, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.

Erginsoy, Ülker (1978). İslam Maden Sanatının Gelişmesi, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Fathalizadeh, Ali (2013). "Eskiçağ'da Demir Üretim Teori ve Teknolojisi", Metalurji Dergisi, 164, 53-60.

Glassie, Henry (1993). Turkish Traditional Art Today, Bloomington: Indiana University Press.

Gönenç, Alpaslan (2011). Antalya İli Korkuteli İlçesinde Halk İnanışları ve Halk Hekimliği, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.

Gönüllü, M.Nuri (1999). "Alanya'da Kaybolmak Üzere Olan Bir Zanaat: Demircilik", I.Antalya Yöresi El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, 16 Ekim 1998, Antalya: İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, 14-17.

Güven, Ahmet Emin (1993). Kayserili Mehmet Emin Efendi (Ruzî), Ankara: Hür Efe Matbaası.

İnan, A. (1995). Şamanizm, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

İnan, A. (1998). "Türklerde Demircilik Sanatı (Tarihte ve Folklorda)", Makaleler ve İncelemeler, c. II, Ankara: TTK Yayınları.

Karabaşa, S. (2004), Geçmişten Geleceğe Yaşayan Kültür Mirasımız. Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Envanteri, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Kaya, Doğan (2012). "Âşık Edebiyatında Esnaf ve İş Destanları", Halk Kültüründe İktisat ve Ticaret Uluslararası Sempozyumu, 27-29 Nisan 2012, Şanlıurfa.

Mecek, Süleyman (2014). Serik Yöresi Tahtacı Alevilerinin Halk Bilgisi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Ayfonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Merçil, Erdoğan (2000). Türkiye Selçukluları'nda Meslekler, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Moğol, Hasan (1996). Teke Sancağı Şer'iyye Sicili-1, Ankara. Mehter Yayıncılık.

Oğuz, M.Öcal - Aydoğan, E. - Aytuzlar, N. - Saltık Özkan, T. (2005). Türkiye'de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Meslekler, Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları.

Oğuz, M.Öcal (Ed.) (2008). Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Okan, Nezihi (1985). "Metalurjinin Doğuşu", Metalurji Dergisi, 36, 15-17.

Oransay, Alptekin (2012). "Arykanda Antik Kentinde Madencilik Faaliyetleri ve Madeni Eşya Üretimi", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (4), 141-150.

Ögel, B. (1991). İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi, Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre, Ankara: TTK Yayınları.

Özdemir, Hakkı Fahri (2007). "Demirçağı: Başlangıcı ve Başlatanları, Anadolu'ya Etkileri Üzerine", Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (1), 501-518.

Öztürk, İsmail (1998). Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş, Ankara: Ürün Yayınları.

Sennett, R., (2009), Zanaatkâr, M. Pekdemir (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sözen, M.-U. Tanyeli (1992). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Sözen, Metin (1998), Geleneksel Türk El Sanatları, İstanbul: Milliyet Yayınları.

Savaş, Ş.A. (2006). Çivi Yazılı Belgeler Işığında Anadolu'da Madencilik ve Maden Kullanımı, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Şen, Serkan (2007). Orhun, Uygur ve Karahanlı Metinlerindeki Meslekler Bağlamında Eski Türk Kültürü, Doktora Tezi, Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi.

Şen, Serkan (2008). "Eski Türklerde Maden İşçiliğine Bir Bakış", Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 5 (3), 162-172.

Tanal, Ö. (2010). "Demirciler İçi' nin Öte Yüzü", http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR,67443/demirciler-ici.html, [Erişim tarihi 01.01.2015]

Tanyeli, G. (1994). "Osmanlı Demir Üretim ve Döküm Merkezleri Üzerine Bir Değerlendirme", Maden Döküm Sanatı, (Ed. Ö. Küçükerman), İstanbul, 191-206.

Tez, Z. (1989). Madencilik ve Metalürji Tarihi, İstanbul: Kitapsaray Yayınları.

Tezcan, Meryem (2007). Türkiye Demir Madenciliği ve Gelecekteki Durumun Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.

Türkmen, Fikret-Türker, Ferah (2014). "Geleneklerde ve İnançlarda Demir", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 14 (1), 1-8.

Uysal, Yavuz (2008). Gazipaşa'da Folklor ve Halk Edebiyatı Ürünleri, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.

Yalçın, Ü. (2004). "Anadolu'da Demir", Arkeoatlas, 3.94-101.

Yılmaz, Şenol-Kurnaz, Ş.Can (2001). "Metalurjik Süreçler ve Arkeometalurji", SAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5 (1), 45-49.

Antalya Yöresinde Tespit Edilebilen Demirci ve Bıçakçı Ustaları:

Mustafa AKBAK, 1943, Elmalı İlçesi doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Demirci-bıçakçı.
Ali ALDEMİR, 1949, İbradı İlçesi Ormana Beldesi doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.
Osman AYDIN, 1960, Korkuteli İlçesi doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.

Mustafa BIÇAKÇILAR, 1949, Antalya doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Bıçakçı.
İsmail BÖLÜK, 1932, Kumluca İlçesi Kuzca Köyü doğumlu, Okur-yazar, Evli, Bıçakçı-demirci.
Ömer BULUT, 1977, Alanya İlçesi doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.
Hüseyin CANLI, 1949, Serik İlçesi Çandır Beldesi doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.
Abdullah DEMİREL, 1972, Akseki İlçesi, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.
Çetin DURMAZ, 1980, Serik İlçesi Deniztepesi Köyü doğumlu, İlkokul, Evli, Bıçakçı.
Mahmut FİNDOSOĞLU, 1953, Antalya doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.
Durali KARTAL, 1964, Kaş İlçesi Sütleğen Köyü, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.
Muzaffer KÖRÜK, 1948 Antalya doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.
Yusuf Zeki SAPMAZ, 1940, Antalya doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Bıçakçı-demirci.
Muslu SATICI, 1966, Antalya doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.
Cemal SEYYAR, 1935, Serik İlçesi Deniztepesi Köyü doğumlu, Okur-yazar, Evli, Demirci-bıçakçı.
Sabri ŞEN, 1945, Kumluca İlçesi Kuzca Köyü doğumlu, İlkokul mezunu, Dul, Bıçakçı.
Sıtkı YAPICI, 1946, Elmalı İlçesi doğumlu, İlkokul mezunu, Evli, Demirci.

FOTOĞRAFLAR:

Fotoğraf-1: Graffiti-Roma Domitilla Katakombu-MS. IV.yy.

Fotoğraf-2: Demircileriçi (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-3: Demircileriçi (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-4: Demirci atölyesi (İbradı İlçesi Ormana Beldesi)

Fotoğraf-5: Demirci atölyesi (Elmalı İlçesi Merkez)

Fotoğraf-6: Demirci ustası Muslu Satıcı (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-7: Örs ve çekiç (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-8: Çam kömürü (Kumluca İlçesi Kuzca Köyü)

Fotoğraf-9: Demirci ustası Muslu Satıcı (İbradı İlçesi Ormana Beldesi)

Fotoğraf-10: Demir tahranın ateşte tavlanması (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-11: Su verilmeden önce demir tahranın ucuna sabun sürülmesi (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-12: Demir tahranın örste dövülmesi (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-13: Demir tahranın müşteriye teslim edilmesi (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-14: Müşterinin siftah parasını yere atması (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-15: Demirci dükkânında satışa sunulmuş olan çeşitli ürünler (Muratpaşa İlçesi Merkez)

Fotoğraf-16: Demirci dükkânı (Elmalı İlçesi Merkez)

Fotoğraf-17: Demirci dükkânı (İbradı İlçesi Ormana Beldesi)

Fotoğraf-18: Demirci tarafından üretilmiş olan demir nallar (İbradı İlçesi Ormana Beldesi)

Fotoğraf-19: Bir evin eşiğinde nazarlık olarak çakılmış olan at nalı (İbradı İlçesi Ormana Beldesi)

Fotoğraf-20: Bıçak atölyesi (Kumluca İlçesi Kuzca Köyü)

Fotoğraf-21: Tezgah (Kumluca İlçesi Kuzca Köyü)

Fotoğraf-22: Bıçakçı atölyesinde çalışan usta (Kumluca İlçesi Kuzca Köyü)

Fotoğraf-23: Demire su verilmesi (Serik İlçesi Merkez)

Fotoğraf-24: Su verilmiş olan bıçak namlusu (Serik İlçesi Merkez)

Fotoğraf-25: Su haznesi (Kumluca İlçesi Kuzca Köyü)

Fotoğraf-26: Gardıç bıçağı (Kumluca İlçesi Kuzca Köyü)

Fotoğraf-27: Gardıç bıçağı (Kumluca İlçesi Kuzca Köyü)

Fotoğraf-28: Boynuzun işlenmesi (Serik İlçesi Merkez)

Fotoğraf-29: Çakının yapımı (Kumluca İlçesi Kuzca Köyü)

Fotoğraf-30: Serik çakısı (Serik İlçesi Merkez)